

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/54258>

Please be advised that this information was generated on 2021-09-25 and may be subject to change.

Waarom pakken we het criminele geld niet gewoon af?

P.A.M. Verrest en Y. Buruma

Begin november 2005 worden in de tijdspanne van een week drie personen geliquideerd in het milieu van de zware georganiseerde criminaliteit. Politieonderzoek zal hopelijk leiden tot de aanhouding van de daders en enig licht scheppen in de aanleiding voor deze moorden. Wat ons frappeert, zijn de opvallende overeenkomsten met de omstandigheden rond eerdere liquidaties in het criminele milieu de afgelopen jaren. Het gaat grofweg om twee soorten slachtoffers: bekende criminelen, voornamelijk actief in de zogenoemde 'Hollandse netwerken' en personen die met regelmaat werden aangehaald als witwassers van dit deel van het criminele milieu. Wat bij de bekende criminelen opvalt, is dat zij ondanks eerdere veroordelingen weliswaar niet stierven in glorie maar, op enkele uitzondering na, wel in rijkdom. Zij konden terugvallen op (financiële) machtsposities die tot aan hun dood – en misschien zelfs daarna – buiten bereik van de overheid bleven. Vermoedelijk ging het om aanzienlijke belangen in vastgoed, horeca, prostitutie en coffeeshops. Bij de personen die genoemd werden als witwasser valt te constateren dat deze aantijgingen hoewel voorwerp van soms langdurig politieonderzoek, in elk geval voor hun dood niet tot veroordelingen heeft geleid. In het Nationaal Dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit (NDB) 2004 werd het treffend weergegeven: in opgebouwd crimineel vermogen zit de kern van onaantastbaarheid van de top van de georganiseerde criminaliteit in Nederland (NRI, 2004, p. 107-108). Dat is een eerste reden om de witwasbestrijding eens grondig tegen het licht te houden. Een tweede reden is de uitkomst van het macro-economische onderzoek van de Universiteit van Utrecht, dat op een andere plaats

* Mr. Pieter Verrest is wetgevingsjurist bij de sector straf- en sanctierecht van de Directie Wetgeving van het Ministerie van Justitie en tevens verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit Nijmegen. Prof. mr. Ybo Buruma is hoogleraar straf(proces)recht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit Nijmegen. Eerstgenoemde schrijft dit artikel op persoonlijke titel.

in dit nummer van *Justitiële verkenningen* uitvoerig wordt toegelicht (Unger e.a., 2006). Hoewel er over dit onderzoek veel te zeggen valt, zeker in criminologisch perspectief, richten we ons op enkele conclusies. Het onderzoek geeft ons op basis van een enigszins gevaarlijke extrapolatie een grote waarheid over witwassen: als je crimineel geld als zwarte schapjes gaat tellen, blijken er behoorlijk wat in de stroom van buitenlandse investeringen in Nederland te lopen. Niet zozeer procentueel (het gaat om slechts enkele procenten), maar wel in absolute zin. Een tweede conclusie is ook interessant: van het criminele vermogen dat wordt verdiend met het plegen van misdrijven in Nederland, is het meeste afkomstig van fraude-delicten en niet uit drugshandel en georganiseerde criminaliteit. Dit resultaat zal vooral veroorzaakt worden door een brede uitleg van fraude (inclusief het in werkbetrekking verduisterde potlood, belastingontduiking en de ontbreken bij de verzekering als gestolen opgegeven walkman). Maar het wijst ook op de witwasaspecten van organisatiecriminaliteit, zware financieel-economische criminaliteit. In de doorgaans als regulier aangeduide economie is een groep van personen actief die aanzienlijk profijt trekt uit het structureel overtreden van financiële en economische regelgeving. Er is sprake van misdrijven als beleggingsfraude, oplichting, grootschalige fraude met subsidies en belastingen (bijvoorbeeld BTW-carrousel-fraude), milieucriminaliteit, het overtreden van toezichtswetgeving en van internationale handelsembargo's. Weinig op deze gebieden wordt geassocieerd met witwassen, terwijl het om financiële misdrijven gaat en het witwasproces er naadloos op aansluit. Een derde en laatste reden is een evaluatie van de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit. Voorloper op dit terrein is het zogenoemde Van Traa-team van de Gemeente Amsterdam. De evaluatie van de werkzaamheden van het Van Traa-team die recent is verschenen (Huisman e.a., 2005), roept veel verschillende gedachten op. De belangrijkste vraag is waaraan de effectiviteit van bestuurlijke aanpak zou moeten worden afgemeten. Het is een preventiemiddel; daarbij is het altijd of een deel van je succes niet onzichtbaar blijft, omdat criminelen liever een bochtje omlopen. In het geval van Amsterdam leidt dit juist tot een vervelende constatering. Het Van Traa-team heeft een groot aantal acties kunnen plegen, Bibob-wetgeving is inmiddels van kracht om vergunning-aanvragen structureel te scannen op criminele invloeden, maar in het globale beeld van het criminele milieu lijkt niets wezenlijks

veranderd. De parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden deed in de personen van Fijnaut en Bovenkerk in 1995 uitvoerig onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in Amsterdam. Het beeld dat zij schetsten, vooral van het Wallengebied, is tien jaren later nagenoeg intact. Misschien dat een enkele persoon ontbreekt op het appèl; niet zozeer door toedoen van justitie, maar omdat hij een aanslag op zijn leven niet heeft overleefd.

De drie opmerkingen in deze inleiding doen bij ons drie vragen opkomen, die we in dit artikel centraal zullen stellen. Wat weten we eigenlijk over het fenomeen witwassen? Waarom lukt het niet om het criminele vermogen af te pakken? Wat moet er gebeuren om wel daarin te slagen?

Witwassen van crimineel geld

De verschijningsvormen van witwassen zijn talrijk (Kleemans e.a., 2002; Akse, 2003; DOJ, 2005). We denken aan zulke uiteenlopende vormen als *loan back* constructies, over- en onderfacturering, kunstmatig verhogen van omzet in horecabedrijven, cascades van vastgoedinvesteringen, of het opkopen van winnende loterijtickets. Eigenlijk is er maar één gemeenschappelijke factor: het profiteren van een gebrek aan inzicht van de kant van de overheid in transacties of economische sectoren waarin grote marges mogelijk zijn. Door de verschillende verschijningsvormen is het fenomeen witwassen sterk aan verandering onderhevig. Is een witwasoperatie enkele malen ontdekt, dan zal wellicht wat anders worden geprobeerd. Maar er zijn nog meer redenen waarom verschijningsvormen en methoden veranderen. De reden is gelegen in de effecten van maatregelen van de overheid. De invoering van een meldingsplicht ongebruikelijke transacties voor de financiële sector, heeft ongetwijfeld voor een verschuiving naar het ondergrondse circuit gezorgd voor wat betreft storten en verzenden van geld. Ook veranderingen in de economie zijn van invloed. De komst van de euro heeft de noodzaak voor criminelen om geld te wisselen in eigen valuta sterk verminderd; grote wisseltransacties van valuta die buiten de euro vallen, zoals in Britse of Schotse ponden, vallen nog meer dan voorheen op. De giralisering van het betalingsverkeer zorgt voor een verschuiving van witwasactiviteiten gelieerd aan bijvoorbeeld drugshandel, naar de weinige sectoren van de economie waar

nog veel cash geld circuleert: horeca, autohandel. Ten slotte is mondialisering van de samenleving en van de economie een belangrijke factor. De criminaliteit is voor een deel internationaal van karakter geworden. Een veranderende demografische samenstelling van de maatschappij heeft geleid tot geldstromen tussen Nederland en een aantal thuislanden, en bijgedragen aan de opkomst van het systeem van ondergronds bankieren, dat voor witwassen kan worden gebruikt (zie het artikel van Slot elders in dit nummer van Jv).

Onderzoek naar witwassen

In bijna elk groot misdaadonderzoek kunnen sporen van witwassen worden gevonden; althans als wetenschappelijk onderzoekers naar de politiedossiers kijken (Kleemans e.a., 2002, p. 101-138). Waarom lukt het dan niet om het criminele vermogen af te pakken? Grofweg zijn er twee manieren om het witwassen van crimineel vermogen te ontdekken.

Uit opsporingsonderzoek naar misdrijven zullen signalen van criminele winsten naar voren komen. Deze kunnen verder worden onderzocht, met als resultaat het blootleggen van het criminele vermogen van de verdachten, de investeringen die zij doen in hun criminele activiteiten, de wijze waarop zij proberen hun winsten wit te wassen. Het financieel *door*-rechercheren op signalen van vermoedelijk crimineel voordeel biedt niet alleen de kans om onrechtmatig verkregen voordeel te achterhalen en af te nemen, maar ook de kans om uit te komen bij de personen die als facilitator in het criminele milieu optreden: handelaren die bereid zijn om grote bedragen buitenlandse valuta om te wisselen, fiscalisten en advocaten die behulpzaam zijn bij het opzetten van schijnconstructies. En ja, misschien zelfs om grote mannen op de achtergrond aan gepleegde delicten te koppelen.

Een andere manier is het direct op zoek gaan naar crimineel geld; dit wordt wel aangeduid met 'geldstroomonderzoek'. Een bekende vorm hiervan is het verrichten van opsporingsonderzoek op basis van meldingen van verdachte transacties. Het meldingssysteem levert circa 35.000 verdachte transacties per jaar op. Het gaat echter slecht om signalen waarnaar nog uitvoerig onderzoek moet worden gedaan, wil een vervolging voor witwassen slagen (zie artikel van Verrest elders in dit nummer van Jv), of crimineel vermogen kunnen

worden afgenomen. Bij dit geldstroomonderzoek bestaat ook de mogelijkheid om het onderzoek specifiek te richten op fenomenen van witwassen die om verschillende redenen niet direct naar voren komen uit lopend onderzoek naar georganiseerde criminaliteit. Hier ligt ons inziens de ruimte om de lessen uit het onderzoek van Unger c.s. een plaats te geven. Te denken valt bijvoorbeeld aan het analyseren van buitenlandse investeringsbewegingen naar Nederland. Bij ons weten wordt dit zelden of nooit gedaan. Een aantal jaren geleden is het wel gesuggereerd door het toenmalige Kernteam Noord- en Oost-Nederland, dat zich richtte op de aanpak van Oost-Europese criminaliteit. Dat wees toen op verdachte geldstromen uit Rusland, die mogelijk samenhangen met verduistering bij de grote privatiseringsoperaties van staatsbedrijven en het wegsluizen van IMF-gelden (KNON, 2001).

Financieel onderzoek: inzet en capaciteit

Financieel onderzoek en de methode van financieel onderzoeken worden in de praktijk voor drie verschillende doeleinden gebruikt: financiële expertise om het hoofdonderzoek te ondersteunen, onderzoek van financiële delicten (zoals fraude en witwassen) en het verrichten van onderzoek naar wederrechtelijk verkregen voordeel ter voorbereiding van een ontnemingsvordering. Daarmee is de financieel onderzoeker ongetwijfeld de drukst bezette persoon in opsporingsland. Tel daarbij op dat in de meeste regiokorpsen slechts enkele financiële experts voorhanden zijn. Maar financieel onderzoek vraagt ook om gewone tactische onderzoeksmethoden, zoals de inzet van observatieteams en het – intensief – verhoren van verdachten. Het Bureau Financieel-Economische Recherche (BFER) van de politie Amsterdam-Amstelland, de grootste en een van de meest gespecialiseerde diensten in Nederland, kent bijvoorbeeld een sterkte van ongeveer tachtig opsporingsambtenaren, van wie slechts de helft financieel onderzoeker is. Financieel onderzoek draait dus niet slechts op financieel onderzoekers, maar op het geheel aan politiecapaciteit dat wordt ingezet met het doel financiële opsporing te verrichten.

Een team van tachtig personen lijkt groot, maar wordt zeer klein als je bedenkt dat het team alle toepassingsvormen van financieel onderzoeken in de regio voor zijn rekening moet nemen: al het

fraudeonderzoek, alle opsporingsonderzoek naar witwassen (inclusief bijvoorbeeld onderzoek doen naar de circa 3.500 verdachte transacties die per jaar in Amsterdam worden verricht), financiële ondersteuning bij onderzoeken naar vormen van andere criminaliteit (zoals bij grote moordonderzoeken), en ten slotte al het financieel onderzoek ten behoeve van ontneming. Dit beeld is niet uniek: het geldt voor alle politiediensten, inclusief de Nationale Recherche. De gevolgen van de beperkte capaciteit vinden we bijvoorbeeld bij de bestrijding van XTC. In de zeer lijvige *Criminaliteitsbeeldanalyse synthetische drugs 2002-2004* van de Nationale Recherche wordt met zoveel woorden gesteld dat 'in de meeste onderzoeken naar synthetische drugs geen financieel opsporingstraject werd uitgevoerd, zodat het criminele vermogen van verdachten vaak buiten beeld is gebleven, evenals de wijze waarop dit vermogen is weggezet of witgewassen. Het beeld dat gepresenteerd kan worden is – in verhouding tot het zicht op de grondstoffen, productie en handel –, waarschijnlijk oppervlakkig' (Nationale Recherche, 2004, p. 133). In de praktijk worden financieel rechercheurs weliswaar toegevoegd aan de opsporingsteams, maar hun aandacht blijft kennelijk beperkt tot financiële aspecten van de bestrijding van de productie van XTC, zoals de aankoop van grondstoffen. Hoewel de verkoop van XTC toch grote geldstromen moet opleveren, gigantische criminele winsten moet genereren, wordt weinig aanvullend onderzoek gedaan in het kader van opsporingsonderzoek naar XTC. Dit heeft twee ernstige gevolgen. De criminele winsten blijven onaangetast en de handel en productie daarmee uiterst lucratief. En dezelfde winsten kunnen ook later weer worden gebruikt om na een geslaagde politieoperatie het verlies van een XTC-laboratorium te compenseren.

In de geringe capaciteit en de eenzijdige inzet van financiële expertise ligt een eerste antwoord op de vraag waarom we niet bij het criminele vermogen komen. Wat kunnen we verwachten van andere speerpunten op dit gebied, de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel en de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit?

Ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel

Het zwaarste strafrechtelijke instrument om crimineel vermogen af te nemen in Nederland is de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel. Aan de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel kleeft een beeld van eindeloos ploeteren voor mager resultaat. De procedures hebben inderdaad de neiging lange tijd te duren. Dit komt omdat de ontnemingsvordering tot twee jaren na de behandeling van de strafzaak mag worden ingediend. Verder kent de ontnemingsprocedure net als de strafzaak de mogelijkheid van hoger beroep en cassatie, zodat zij een tijdspanne van enkele jaren bestrijkt. Aan het einde valt het resultaat meestal nog tegen ook. Niet zozeer qua hoogte van de uiteindelijk door de rechter toegewezen vordering; deze bedraagt soms miljoenen euro's. Het gaat vooral om de discrepantie tussen de hoogte van dit bedrag dat de veroordeelde aan de Staat moet betalen en wat er uiteindelijk van binnen wordt gehaald. Dit blijkt te wijten aan het geringe percentage van de vordering dat gedekt wordt door eerder in conservatoir beslag genomen goederen van de veroordeelde. Op het totaal van ontnemingszaken ligt dit percentage rond de 10 tot 15 procent (Opportuun, 2005). Van het resterende deel van de vordering wordt doorgaans niets meer geïncasseerd. Het geld is weg en blijft weg. De veroordeelde wordt meestal niet bereid gevonden het geld alsnog vrijwillig in te leveren.

Waarom wordt er zo weinig in beslag genomen? De aanpassing van de Plukze-wetgeving in september 2003 heeft de wettelijke mogelijkheden om tot conservatoir beslag over te gaan nog verder verruimd. Het heeft er daarom alle schijn van dat de geringe hoeveelheid conservatoir beslag niet daaraan ligt. We komen wederom uit bij de wijze van financieel rechercheren in Nederland. De belangrijkste reden voor de geringe toepassing van conservatoir beslag is het feit dat er weinig diepgaand financieel onderzoek plaatsvindt in de fase vóór de aanhouding van de verdachte (Schaap, 2004). Zeker omdat de ontnemingsvordering nog later mag worden ingediend, wordt het financiële onderzoek vaak uitgesteld. De kansen op beslag nemen echter evenredig af. De verdachte zit al vast. Er kan alleen nog maar worden 'terug gerechercheerd'. In plaats van dat de politie getuige is van het overboeken door de verdachte van geld naar het buitenland, zal het nu een kwestie zijn van het achterhalen wanneer het geld is verdwenen, en zo mogelijk wat de eerste (en waarschijnlijk niet de laatste) buitenlandse bestemming van het geld was.

Conclusie is dat de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel te weinig kan bijdragen aan onze wens het crimineel vermogen af te nemen, doordat financieel onderzoek te laat wordt ingezet. We kunnen als we spreken over het bestrijden van witwassen – of het bestrijden van criminaliteit door het witwassen tegen te gaan – dus niet volstaan met de stelling dat we het geld gewoon moeten afpakken.

Bestuurlijke aanpak van crimineel vermogen

De gedachte die bij het strafbaarstellen van witwassen voorop stond, was dat de samenleving niet moet worden geïnfilteerd door misdaadgeld. Waarom eigenlijk niet? Welnu, misdaadgeld faciliteert niet alleen investeringen in nieuwe misdadige projecten. Zeker als het gaat om georganiseerde misdaad, dienen bestuurders rekening te houden met sociale, politieke en economische neveneffecten. Een geslaagde misdaadondernemer kan status verwerven en een ongewenste voorbeeldfunctie krijgen in zijn directe omgeving; hij kan daardoor zelfs formele politieke macht krijgen, maar in elk geval een bedreiging worden voor de politiek-bestuurlijke integriteit van een stad en ten slotte kan hij een concurrentievervalsende positie in de lokale economie verwerven. De jongen met de gouden halsketting die een voetbalclub sponsort, de bouwer die een wethouder meeneemt naar een bordeel en de onderwereldfiguur die een chic restaurant overneemt, verschillen onderling sterk maar leveren evenzovele bestuurlijk relevante problemen op.

Het was dan ook een goed idee om naar aanleiding van de parlementaire enquête opsporingsmethoden ook bestuurlijk op te treden tegen georganiseerde misdaad. Hoewel het belang van deze middelen – denk bijvoorbeeld aan patserprojecten, de integriteitbevorderende Wet Bibob en lokale initiatieven zoals het Amsterdamse Wallen- en Van Traa-project – niet alleen op het bestrijden van witwassen zijn gericht, heeft het bestrijden van witwassen daarbij wel een scharnierfunctie. Immers door het strafrechtelijk onderzoek naar witwasactiviteiten kan men enerzijds zicht krijgen op de hoofdrolspelers binnen de georganiseerde misdaad die (eventueel bestuurlijk) moeten worden belemmerd in hun integriteitsondermijnende mogelijkheden, terwijl men anderzijds door dat onderzoek zicht krijgt op de ongewenste ontwikkelingen binnen bepaalde branches en gebieden.

Is dat wel zo? Eerder hebben we gezegd dat het langzaam duidelijk begint te worden dat onaantastbaarheid van grote criminelen samenhangt met hun financiële machtspositie. Inmiddels is ook bekend dat het daarbij in elk geval gaat om sectoren als prostitutie, gokhallen, horeca, coffeeshops (zie bijvoorbeeld Snippe e.a., 2004) en de handel in verschillende soorten vastgoed. Criminelen kiezen deze sectoren om meerdere redenen: het gaat om sectoren waar ze binnen kunnen komen, (fysieke) macht kunnen uitoefenen en waar vooral omzet en eigendomsrelaties weinig transparant zijn. Dit geeft de mogelijkheid om niet alleen wit te wassen door de initiële investering – bijvoorbeeld de aankoop van prostitutiepanden waarbij zwart, crimineel geld onder de tafel doorgaat –, maar om vervolgens te blijven profiteren. Immers, niemand weet precies wat er in de branche omgaat, zodat er naar believen crimineel geld verkregen uit andere activiteiten (bijvoorbeeld handel in harddrugs) als omzet kan worden genoteerd, of juist geld zwart kan worden afgeroomd. Maar wat is er belangrijker om te kiezen als invalshoek: de sectoren of de daarin investerende criminelen?

Waar men bij de evaluatie van het Van Traa-project in Amsterdam de wens uitsprak de bestuurlijke benadering en de subjectgerichte aanpak te scheiden, vragen wij ons af of de werkbaarheid van het bestuurlijk optreden hiermee wordt gediend (Huisman e.a., 2005, p. 100). In elk geval lijkt het wel juist om niet vanuit een bestuurlijke selectie van gebieden of branches te redeneren om vervolgens te bekijken of daarover strafrechtelijke informatie bestaat, maar om veeleer omgekeerd te starten vanuit de gegevens die strafrechtelijk – rechtstreeks of door witwasonderzoek – naar voren komen en vervolgens te bezien welke bestuurlijke consequenties daaruit moeten worden getrokken. Dat neemt niet weg dat als eenmaal een criminele groep in beeld is, bestuurlijke en justitiële gegevensuitwisseling nodig zullen zijn om te kunnen begrijpen wat er aan de hand is. Hier komen we bij de lessen die wij uit de evaluatie van het Van Traa-project trekken. Het blijkt dat er weinig informatie van de politie komt, hetgeen toch cruciaal is voor de sturing van de aanpak. Bovendien geeft eigenlijk alleen strafrechtelijk relevante informatie een keiharde reden voor bestuurlijke weigeringen van vergunningen enzovoort. Van even groot belang is de opmerking dat de Belastingdienst aan veel projecten niet heeft meegewerkt, omdat er weinig evidente fiscale belangen zijn (Huisman e.a., 2005, p. 63-69). Op beide genoemde punten zal een en ander moeten veranderen,

om van de bestuurlijke aanpak een door criminelen gevreesd instrument te maken.

Voorlopig zal men van de bestuurlijke aanpak niet de hoogste verwachtingen moeten hebben. Al was het maar omdat de bestuurlijke aanpak vooralsnog niet primair ziet op het afpakken van crimineel voordeel, als wel op het voorkomen dat men iets (of, nog meer) met het criminele voordeel kan doen. Nu is het één ding om de politiek-bestuurlijke integriteit te bevorderen met anti-corruptiemaatregelen en integriteitsbevordering; het is ook mooi om de economische integriteit te bevorderen door foute vergunningen en aanbestedingen te voorkomen via Bibob en dergelijke mechanismen. Het hoofdpunt zou naar onze mening nadrukkelijker de invalshoek van het criminele geld moeten zijn. Als dat niet gebeurt, begint zich een enigszins ongemakkelijk gevoel op te dringen: gaan we de kant op dat we vanwege de bestuurlijke aanpak steeds meer bureaucratie ontwikkelen, terwijl er weinig wordt gedaan aan de basis, het vergaren van financiële informatie in opsporingsonderzoek, of aanwijzingen uit bijvoorbeeld de hoek van de MOT-meldingen? Anders geformuleerd: men lijkt zich nu soms te verliezen in de toepassing van nogal abstract geformuleerde risicofactoren in de bestuurlijke besluitvorming, terwijl vanuit strafrechtelijk oogpunt evident interessante figuren toch niet op de korrel worden genomen.

Een nieuwe aanpak

Bij de laatste vraag die we ons stellen in dit artikel – wat moet er gebeuren om te slagen in het afpakken van het criminele vermogen – horen suggesties voor oplossingen.

De eerste betreft de prioriteit voor financieel onderzoek in de opsporing. Onzes inziens moet er meer financieel onderzoek worden gedaan, hetgeen impliceert dat er meer capaciteit beschikbaar voor moet komen en dat het onderzoek op een andere wijze moet plaatsvinden. Een aantal jaren geleden konden we ons beschouwen als voorloper op het gebied van financieel redden in Europa. Het voornaamste doel van het Project financieel redden (1996-2002) was de opbouw van financiële expertise en het integreren van die financiële expertise in de Nederlandse opsporing. Dit is aardig gelukt, maar dat dit nog geen garantie was voor resultaten op het gebied van witwasbestrijding en ontneming, was aan het einde

van het project al duidelijk (Faber en Van Nunen, 2002). De wet van de remmende voorsprong dreigt nu in te treden: er is wel financiële expertise, maar hier wordt te weinig mee gedaan.

Op het punt van inzet van de methode financieel rechercheren en de capaciteit die men bereid is voor financieel onderzoek vrij te maken, moet veel gebeuren. Daarbij geldt als extra vraag of men wel de wens heeft de hiervoor benodigde hooggekwalificeerde rechercheurs aan zich te binden. Als de ambtenaar die de ziekteverlofdagen telt meer verdient dan een financieel rechercheur, wordt de laatste natuurlijk snel weggekocht door een adviesbureau of een bijzondere opsporingsdienst als de SIOD, waar het gaat om sociale fraude.

Met meer capaciteit moet het mogelijk zijn om in opsporingsonderzoek naar georganiseerde criminaliteit of zware financieel-economische criminaliteit standaard financieel onderzoek te verrichten, juist met als doel witwasvervolging en het ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel. Dit onderzoek moet zo vroeg mogelijk worden ingezet, en zoveel mogelijk parallel lopen aan het hoofdonderzoek. Zo ontstaat de meeste kans om het witwassen live mee te maken, hoe verkoop van drugs geld oplevert, hoe dit geld wordt weggesluisd en hoe het wordt geïnvesteerd. Alleen dan kan er ook tijdig beslag worden gelegd op criminele winsten, voordat ze definitief uit het zicht verdwijnen.

Dit alles vereist ook sturing in de wijze van opsporing en vervolging. De sturing zal voor een deel moeten komen van het Openbaar Ministerie. Een belangrijke stap is in november 2005 gezet met de inwerkingtreding van de OM Aanwijzing witwassen, die de instelling van parallel financieel onderzoek zo veel mogelijk voorschrijft. Ook de nieuwe centrale werkwijze die het Openbaar Ministerie voorstaat bij ontneming biedt aanknopingspunten (Opportuun, 2005). Het is de bedoeling dat het Bureau Ontnemingswetgeving van het OM (BOOM) zoveel mogelijk op centraal niveau en met gespecialiseerde officieren van justitie grote ontnemingszaken in behandeling neemt. En dat vanaf het begin van de opsporing naar de strafbare feiten, zodat er meer financiële gegevens komen en de kans op het leggen van beslag groter wordt. Weliswaar denkt het BOOM zelf ook financiële experts aan te gaan trekken – zogenaemde vermogenstraceerders –, maar de nieuwe werkwijze kan alleen slagen als het benodigde financieel onderzoek in elk opsporingsonderzoek ook gedaan wordt; door de politie.

Ten slotte moet er over worden gegaan tot een meer gerichte inzet van bestuurlijke middelen voor de aanpak van crimineel vermogen. De basis is ook hier weer de kennis die uit strafrechtelijk onderzoek naar voren is gekomen. Vervolgens gelden als opdrachten voor de bestuurlijke aanpak om de criminelen en sectoren waar zij actief zijn bij hun naam te noemen, en een samenwerking zonder haperen te realiseren tussen verschillende overheidsdiensten. Als dit niet gebeurt, verliest het bestuurlijke optreden aan legitimiteit.

Besluit

In de Nederlandse bijdrage voor het EU Organized Crime Situation Report, staat steevast witwassen als het op één na meest vastgestelde misdrijf in onderzoek naar georganiseerde criminaliteit aangemerkt – na de altijd aanwezige deelneming aan een criminele organisatie. Dat is niet meer dan logisch: in alle activiteiten van georganiseerde criminaliteit, ongeacht welke soort misdrijven er worden gepleegd, zullen criminele winsten ontstaan, die op enigerlei wijze worden witgewassen.

Criminelen kunnen slim zijn en zelf de drugs niet aanraken of van een grote afstand kijken hoe hun ingenieuze BTW-carrouselfraude maar geld blijft opleveren, het is onwaarschijnlijk dat zij niet op enig moment van de criminele winst willen profiteren. Een verband tussen het misdrijf en de verdachte wordt zo altijd geleverd. Dat is een grotere zekerheid qua opsporingstechniek dan DNA-bewijs. Gezien de bedreiging die van witwassen uitgaat, op de wijze zoals we die hierboven hebben geduid, zou deze logica als leidraad voor de opsporing moeten gelden.

Literatuur

Akse, Th.

En de kleur is vuil

Zoetermeer, KLPD-DNRI, 2003

Department of Justice (DOJ)

Money laundering threat assessment 2005

Washington, 2005

Dienst Nationale Recherche Informatie

Nationaal dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit

Zoetermeer, KLPD-DNRI, 2004

Faber, W., A.A.A. van Nunen

Het ei van Columbo?

Oss, Faber, 2002

Faber, W., A.A.A. van Nunen

Uit onverdachte bron
Den Haag, WODC, 2004,
O&B 218

Huisman, W. e.a.

Het Van Traa-project
Den Haag, Boom Juridische
uitgevers, 2005

**Kernteam Noord- en Oost-
Nederland**

*Algemene criminaliteitsbeeld-
analyse Oost-Europa 2000-2001*
Zwolle, 2001

Kleemans, E.R. e.a.

*Monitor georganiseerde crimi-
naliteit*
Den Haag, WODC, 2002,
O&B 198

Meloen, J. e.a.

Buit en besteding
Den Haag, Elsevier Overheid,
2003

Nationale Recherche

*Criminaliteitsbeeld synthetische
drugs 2002-2004*
Driebergen, KLPD-DNR, 2004

Opportuun

jrg. 11, nr. 10, p. 16-17
Openbaar Ministerie, dec. 2005

**Parlementaire Enquêtecommis-
sie Opsporingsmethoden**

Inzake opsporing; bijlage XI
Den Haag, Sdu, 1995

Schaap, C. e.a.

Evaluatie grote ontnemingszaken
Capelle aan den IJssel, SBV, 2004

Snippe, J. e.a.

*Preventieve doorlichting van de
cannabissector c.a.*
Den Haag, Intraval, 2004

Unger, B. e.a.

*The amounts and the effects of
money laundering*
2006